

Nea' Tică Popelca sau viața ca povestire

Dacă mergi în Bumbuiești și întrebi cine știe mai bine rânduiala cea veche și cine știe mai bine a povesti, aproape sigur vei fi trimis la nea' Tică, cel mai bătrân om din sat. Numele de familie aproape nici nu se mai precizează, nea' Tică dobândind o astfel de identitate încât pare că nu ar mai aparține nici unui neam anume, ci satului întreg.

Prin așa de multe a trecut până la cei 90 de ani ai săi, încât fiecare sătean povestește altceva despre el. Cei mai tineri spun cu uimire și puțin haz despre ciudățenia lui de a-și povesti viața pereților, atunci când e singur în casă și nu are cine-l asculta. Deși lucrul acesta nu pare cu totul deplasat într-un loc în care oamenii trăiesc mai mult din povestit, într-un trecut pe care-l modelează după cum li-i vrea și placul. Când l-am întrebat despre obiceiul său de a vorbi singur (și nu în orice fel, ci ca și cum mereu s-ar afla în fața unui auditoriu antrenat pentru ascultare), ne-a răspuns că exersează, că-și perfecționează tehnica. Dar, mai ales, ca să nu uite... Să nu uite de grozăvia celui de-al doilea război mondial, din care a ieșit cu un picior grav rănit, pe care-l va purta toată viața ca pe un însemn. Să nu uite de experiența comunismului, pe care și-l amintește în culori luminoase, căci pentru dânsul comunismul a însemnat mai mult excursia la Moscova, despre care își amintește ca despre un fapt excepțional, rezervat oamenilor de seamă. Să nu uite de părinții săi, de experiențele mărunte. Fiecare dintre acestea se situează pe un lanț în care fiecare verigă trezește noi amintiri, printr-un adevărat mecanism proustian, pe care nea' Tică îl folosește fără a-l ști.

Dincolo de experiența sa de viață, pe care o povestește pentru a arăta că viața e un șir complicat de fapte, din care omul trebuie să țină minte doar ceea ce e frumos sau cu un anume tâlc, nea' Tică găsește ca pretext de povestire orice eveniment mărunț. Scenariul celui de-al doilea război mondial, propria experiență, telenovela pe care o urmărește la ora prânzului, povești în adevăratul sens al cuvântului, pe care le știe mai ales de la tatăl său, toate se încadrează dialectic basmului tradițional, într-un limbaj impregnat mult de limbajul folosit de comuniști în timpul ședințelor de partid (cu atât mai mult cu cât nea' Tică a fost președintele G.A.C.-ului "Steagul Roșu"). Personajele telenovelei sunt impostori și eroi, Hitler a fost un dușman de clasă, dar căruia îi recunoaște o oarecare inteligență, tactică militară. Tot ce-i părea interesant, nea' Tică nota într-un carnet, pe care l-a folosit pentru jurnalul călătorie la Moscova: de la traseu și colegi de călătorie, până la cuvântările mai-marilor partidului, impresii de la muzele moscovite, inventarul muzeelor, indicații de prim-ajutor, câte limbi se vorbesc pe "planeta noastră", adrese ale prietenilor...

Permanentul antrenament al povestirii a determinat o disciplină a memoriei cu care nea' Tică ne-a uimit: orice eveniment, cât de neînsemnat, este povestit cu un scop anume, foarte bine precizat. Fie că este moralizator, fie pentru a argumenta și a susține mai bine ceea ce povestește, nea' Tică nu poate trăi fără a povesti. Când ai un asemenea dar, mai că-ți vine să spui ca Gabriel Garcia Marquez că o viață întreagă nu-ți ajunge a povesti tot ceea ce-ai trăit.

“Ăsta-i adevăru’ trăit de mine, nu povestit...”

sau

Despre regulile povestirii doamnei Lucreția Popescu din Ștefănești

În fosta comună Ștefănești, devenită de puțină vreme oraș, statutul căruia parcă nu i se poate adapta timpul acțiunilor zilnice, rutiniere, pare a căpăta semnificație numai într-un timp al povestirii. Petre Popescu, fost învățător și veteran de război, și-a cristalizat într-un fel experiența pe care încearcă, atunci când ne povestește nouă, să o apropie cât mai mult de varianta oficială a povestirilor istorice din manualele școlare. Deși soția dumnealui, Lucreția Popescu,

ne sugerează că știe mai multe, “altceva”: “Povestește-le cum ați degerat voi în zăpadă...”. “Nu, nu, nu asta vor să audă...”. Oricât am încerca, învățătorul nu se lasă înduplecat să vorbească despre sine unor străini, experiențele de viață povestindu-se numai celor cu care trăiești, care te înțeleg fără primejdia de a te judeca.

O altfel de viziune are soția dumnealui, pentru care evenimentele și povestirea constituie două momente distincte. Povestirea devine, de altfel, un fel de “exorcizare” a evenimentelor, dramatice în sine, o modalitate de a accepta sau de a protesta fără riscul alienării...

Refugierea Școlii Normale din Iași, a cărei elevă era în timpul războiului, pare a fi o experiență pe care Lucreția Popescu a comprimat-o în timp, păstrând doar o serie de amănunte istorice, date reale care se constituie ca o modalitate obiectivă de validare a experienței: “Eu eram elevă, studiam la Iași, sunt moldoveancă, și-acolo era școala mea și-atunci când au venit rușii, am început cam spre sfârșitul lui februarie să ne pregătim cu școala, nu mai vorbesc de familie, cu școala. Și... școala noastră s-a evacuat în primăvară, prin martie, cândva, aici – la Pitești - . Întâmplător, eu n-am văzut partea asta a țării, dacă eram acolo la Iași, da’ aici a fost refugiată școala, al Pitești, întâmplător, aici am fost. Și după ce s-a terminat războiul’, prin ‘45-’46, ne-am întors la Iași...”

O dată cu trecerea timpului, unele bănuieli se transformă în certitudini: “Probabil, adică, nu probabil, vă spun precis, Ministerul a hotărât care și unde se refugiază. Și Ministerul era... nu, nu numai controlat, pot să zic și controlat, era Comitetul Central... Da, și se hotăra referitor la situația ce era, se discuta acolo. Așa că așa au stabilit la Minister. Că, bineînțeles, că au fost și alte școli, da’ la Pitești nu. Școala noastră, Școala Normală din Iași...” . Însuși actul povestirii pune într-o lumină nouă evenimentele trăite, evenimentele trăite devenind la rândul lor o modalitate de a înțelege ceea ce nu este accesibil direct.

În discursul doamnei Popescu apare în permanență distincția între poveste – ca adevăr scornit sau ca minciună – și adevărul trăit, numit tot poveste: “‘Asta-i adevăru’ trăit de mine, nu povestit...” , “ nu sunt povești, sunt lucruri trăite de noi”. Povestea ar fi, așadar, cea care vorbește despre alții, aflată mereu în primejdia de a deforma adevărul, de a-l împinge spre nereal (în sensul de neadevăr). Povestirea-mărturisire constituie însă dovada de netăgăduit a adevărului celor relatate.

Permanenta grijă în alcătuirea discursului este dublată de investirea fiecărui eveniment povestit cu un scop precis, care duce la formularea unor concluzii ce funcționează drept convingeri. Astfel este povestirea a două “episoade” menite să evedențieze firea nemților și a rușilor, povestirea fiind modalitatea târzie de a protesta în fața unor fapte absurde.

Construite mai mult după regulile memoriei afective, povestirile doamnei Lucreția Popescu par a fi fost elaborate în timp, în special prin forma coerentă, arătând o grijă deosebită pentru receptare. Nu este suficient să povestești, ci trebuie să știi și cum să povestești. Deși inconștiente și involuntare, regulile povestirii sunt înseși regulile adevărului povestit.

Rezumat

Viața fiecărui individ în parte nu este altceva decât o poveste pe care însuși personajul și-o povestește. Astfel fiecare individ își are povestea și fiecare poveste este unică în modul ei de expunere.

Debut

O dovedesc nea Tică Popelca și doamna Lucreția Popescu ale căror existențe nu sunt altceva decât înșiruirii de evenimente narativizante. Dar pentru fiecare viața însăși se ghidează după propriile principii narrative.

Pentru Tică, cel mai bătrân povestitor al satului Bumbuești, istoria individuală nu mai este istoria lui, ci a întregului sat în care oamenii trăiesc mai mult din povestirea unui trecut adesea modelat de fiecare povestitor în parte. Nostalgiiile lui Tică după un regim comunist, care pentru el ca individualitate a însemnat excursia la Moscova sau cuvântările mai-marilor din partid, sunt, mod narativ, în limitele lumii basmului.

Pentru Lucreția însă, povestea nu mai este decât *modus vivendi*. A povesti viața înseamnă a reactualiza, într-un mod inconștient și involuntar, regulile vieții înseși, ale adevărului trăit.

Abstract

The life of every man is nothing but a story which he himself narrates. This way every man has a story and every story is unique in the way of saying it. This is proven by both old man Tică Popelca and Mrs Lucreția Popescu whose lives are nothing but long chains of narrated memories. But for each case Life guides after its own narrative trends.

On one hand, for Tică, the oldest story teller in Bumbuești village, his history is not his own anymore, but the history of the whole village where people live more form narrating a past often modified by every man in his turn. Tică's nostalgia after the communist regime, which represented for him the trip to Moscow or the speeches of those of high rank in the communist party, are just a narrative way of life, sometimes within the limits of the fairy-tale language.

On the other hand, for Lucreția the story is nothing but a *modus vivendi*. To tell the story of life means to put-up-to-date, unconsciously and unwillingly, the rules of life itself, the rules of lived truth.